

Les 6 – Handout 9 november 2016: Assimilatieprocessen in het Nederlands en Tsjechisch

Assimilatie: fonologisch proces waarbij de naburige klanken zich aan elkaar aanpassen in de *manier/stem* of in de *plaats* van articulatie of in allebei

Progressieve a.: de voorafgaande klank beïnvloedt de volgende klank (PA)

Regressieve a. : de volgende klank heeft invloed op de voorafgaande klank (RA)

Assimilatie in het Nederlands

- 1) progressieve en regressieve assimilatie van stem bij **fricatieven** en **plosieven**
- 2) assimilatie van plaats bij **nasalen**

1. Assimilatie van stem in het Tsjechisch en in het Nederlands

Tsjechisch: RA als regel; PA van stem bij de klanken [h] a [r]

Nederlands: PA komt vaker voor dan RA, het vaakst bij de groep klanken waarin de fricatief op de tweede plaats voorkomt, het vaakst gaat het dus om de combinatie plosief + fricatief en fricatief + fricatief.

PA: binnen een woord, op de morfeemgrens en op de woordgrens

regel: stemloze obstruent + fricatief = stemloos

2. Regressieve assimilatie van stem

stemloze plosief of fricatief en plosief [b] of [d]

Stemloze plosief of fricatief	of	Stemhebbende plosief	Stemhebbende realisatie
[p]	+	[b]	[b:] = [bd]
[t]	+	[d]	[d:] = [db]
[k]	+		[g:] = [gb] [gd]
[f]	+		[v:] = [vb] [vd]
[s]	+		[z:] = [zb] [zd]
[x]	+		[ɣ:] = [ɣb] [ɣd]

Voorbeelden *opbouw*, *opdagen*, *meetbaar*, *ontdaan*, *kookboek*, *zakdoek*, *afbakenen*, *afdoen*, *kaasboer*, *misdrijf*, *lachbui*, *lachduif*

[ˈɔb:au], [ˈɔbda:ɣə], [mˈe:ˈdba:r], [ɔndˈ:an], [kˈo:ˈgbuk], [zˈagduk], [avbˈa:kənə], [avdˈun], [kˈa:zbur], [mˈɪzdrɛif], [lˈayboey], [lˈaydoeyf].

3. Progressieve assimilatie van stem bij stemloze plosief en stemhebbende fricatief

een stemhebbende fricatief wordt stemloos na een stemloze plosief

Stemloze plosief		Stemhebbende fricatief		Stemloze realisatie
[p]		[v]		[f]
[t]	+	[z]	=	[s]
[k]		[ɣ]		

Voorbeelden: *opvallend*, *opzoeken*, *opgeven*, *met vrienden*, *tot zo*, *ontgaan*, *ik vaar*, *ik zal*, *ik ga*

[ɔpfˈalənt], [ˈɔpsukə], [ˈɔpxe:ˈvə], [mɛtfrˈi:ndə], [tɔtsˈo:ˈ], [ɔntxˈa:n], [ɪkfˈa:r], [ɪksˈɑt], [ɪkxˈa:].

Let op: [p] [t] [k] + [z] !

4. Progressieve assimilatie van stem bij stemloze fricatief en stemhebbende fricatief

Stemloze fricatief		Stemhebbende fricatief		Stemloze realisatie
[f]	+	[z]		[fs]
		[ɣ]	=	[fx]
[s]	+	[v]	=	[sf]
		[ɣ]		[sx]
[x]	+	[v]	=	[xf]
		[z]		[xs]
[f]	+	[v]	=	[f:]
[s]	+	[z]	=	[s:]
[x]	+	[ɣ]	=	[x:]

Voorbeelden: *stofzuigen*, *Koch zat*, *bosvink*, *pechvogel*, *pasgeboren*, *afgaan*, *lachgas*, *afval*, *Paaszondag*.

[stˈɔfsœyɣə], [kˈɔksɑt], [bˈɔsvɪŋk], [pˈɛxvo:ɣəl], [pasxəbˈo:rə], [ˈafxɑ:n], [lˈɑx:ɑs], [ˈɑf:ɑl], [pˈa:s:ɔndɑx]

5. Progressieve assimilatie van stem bij plosieven en fricatieven op het wordeinde in combinatie met een stemhebbende fricatief

Stemhebbende plosief of fricatief		Stemloos op het wordeinde		Stemhebbende fricatief	Stemloze realisatie
[b]		[p]		[v]	[ps]
[d]	=	[t]	+	[z]	[ts]
[v]		[f]			[tf]
[z]		[s]			[xf]
[ɣ]		[x]			

Voorbeelden:

Nederlands	Tsjechisch
[ts] <i>handzaam</i> , (<i>mijn hand zal</i> (<i>jeuken</i>)) [h 'antsa:m], [mən 'hantsal 'jɔ ^u kə]	[dz] <i>odzbrojil</i> ([ts]) <i>odsát</i>
[ps] <i>hebzucht</i> , <i>ik heb zoveel geld</i> [h 'ɛpsyxɪ] [ɪkəps 'o:ʷve:ɪ 'ɣɛɪt]	[vz] <i>vzdát se</i> ([fs]) <i>vsadit se</i>
[tf] <i>woordvoerder</i> [w 'o:rtfurdər]	[dv] <i>odvařit</i>
[xf] <i>haagvors</i> [h 'a:xfɔrs]	([tf]) <i>odfouknout</i> [xv] <i>neochvějný</i> *([xf])

6. Assimilatie van de plaats van articulatie bij nasale consonanten in CZ en in NL

Tsjechisch: [n] + [k], [g] of [x] = [ŋ] op syllabeïnde, vb.: *venku* [vɛŋku], *tango*, [tango].

[m] = [ŋ], zoals in *tramvaj* [tramvaj]

Nederlands: [n] wordt uitgesproken als:

als [m] voor [p], [b], [m] – *aanpassen* [a:mpasə], *in België* [ɪm 'bɛɣjə]

als [ŋ] voor [k], [ɣ], [x] – *aankomst* [a:ŋkɔmst], *in Giethoorn* [ɪŋj 'iθo:rɪn]

als [ŋ] voor [f], [v], [w] – *aanvallen* [a:ŋvaɫə], *onfatsoenlijk* [ɔŋfats 'unlək]

als [ɲ] voor [j], [c] – *onjuist*, *in juni*, *oranje* [ɔŋjoeyst], [ɪŋj 'uni], [o:r'ɑŋə]

Praktijk

A: transcriptie:

- ⊙ In januari heb ik een aanbod gekregen om in Parijs of in Wenen onwijs lekker te gaan eten.
- ⊙ Op paaszondag kun je de eieren verven.
- ⊙ Is zout echt ongezond?
- ⊙ Ja, dat vind ik handzaam.
- ⊙ Lekker op het strand zitten, dat is mooi.
- ⊙ Hij is hebzuchtig, die meneer.
- ⊙ Ik heb zin in koffie.

- 1) Hoe heb je dit fonetisch getranscribeerd? Duid plaatsen aan waarop assimilatie voorkomt.
- 2) Luister naar de spreker, zijn er verschillen tussen jouw transcriptie en de realisatie door de spreker?
- 3) Luister naar de moedertaalspreker: hoe realiseert hij de zinnen?

B: Luister naar een klein gedeelte van presentatie van Martin Šimek op RVU. Wat valt op op zijn uitspraak in het algemeen?

https://www.youtube.com/watch?v=JvoY_rQ_m1Y

C. Huiswerk:

Luister naar de opname bij de volgende zinnen:

1. Ik ga stofzuigen. Waar is de stofzuiger? (3:38)
2. Wat kies je, goud of zilver? (3:41)
3. Weet je wat lachgas is? (3:55)
4. Je kunt daar je afval kwijt. (4:00)

Herschrijf fonetisch hoe de spreker deze zinnen realiseert. Lever jouw transcriptie ten laatste op maandag 21/11 na de taalverwerving in bij de docent